

Séra Björn Halldórsson, prófastur í Sauðlauksdal, fjallar um sjúkdóma, húsaga og garðrækt 12.6.1771. Lit. Ll. N° 2.

Hr. Björn Halldórsson, provst i Sauðlauksdalur, beretter om sygdomme, hustugt og havedyrkning 12.6.1771. Lit. Ll. N° 2.

Þí. Rtk. D3/5–16.

Innsigli/segl; Innskráð/indskrevet 3.8.1771.

Áritun/påskrift: Lit. Ll. N° 2; Bardestrande Syssel; Til De allernaadigst høyforordnede herrer hans kongelige Maj^{ts} Land-Commissarier paa Island; L. S.

Höybetroede herrer!

For nogen tid siden fik jeg fra hans höyedle høyærværdighed biskopen over Skalholtstift hr. Finnur Jonson¹ tilskickede nogle exemplarer af den kongel. allernaadigste forordning de dato 15. Maii 1770, angaaende Dem De herrer Commissarii, hvilke jeg strax skickede til præsterne i dette herret og nogle andre forstandige mænd.

Af höystbemelte forordning seer jeg min allerunderdanigste skyldighed at give De høybetroede herrer al den underretning og oplysning, Dem behager af mig at begjære, og mit ringe indsigt kunde formeene mit fæderneland at være tjenligt. Men som jeg ikke hidindtil har egentlig vist, hvorude den effterretning skulde bestaae, maatte jeg lade det for det förste beroe.² Helst effterde höystbemelte allernaadigste forordning taler alleene generellemment om landets og dets indbyggeses almindelige beste.

Nu for 14 dage siden fik jeg at vide, at min svoger hr. vicelaugmand M. Olsen³ havde faaet de høybetroede herres allernaadigste instruction i hænder. Og siden jeg fik ved den⁴ leylighed samme at see, saa fordrister jeg mig nu til at openbare Dem mine uforgribelige tanker, som jeg forhaaber Deres höye lærdom og forstand ej ugunstig optager.

At folkemangel er stor i Island, det kand enhver see, som giver agt paa dets störrelse, men jeg vil alleeneste tale om dette herret eller Bardestrandssyssel og ikke gaae videre, hvor jeg er forsikret om at kunde underholdes langt flere, ja dobbelt saa mange mennisker, som nu forefindes for nærværende tid.

Aarsagerne til denne beklagelige folkemangel, meener jeg, ere deels physiske, deels politiske og moralske. Bland de physiske vil jeg först anföre 2de her grasserende sygdomme, som udgives for ulægelige, og begge gjöre ikke lidet til denne mangel.

¹ Finnur Jónsson (1704–1789) Skálholtsbiskup / biskop i Skálholt 1754–1785.

² Udsætte, lade hvile.

³ Magnús Ólafsson (1728–1800), varalögmaður sunnan og austan / vicelovmand for syd og øst 1769–1791 og lögmaður sama umdæmis / og lovmand i samme distrikt 1791–1800.

⁴ Samme útstrikað / overstreget.

Den første er *Scorbutus malignus*.⁵ Denne svaghed overfalder undertiden børn af 14 aar, og fleste, som naae sine 50 aar, ere siden frie derfor, hvis de ikke alt för have laboreret⁶ af den samme. Denne sygdoms forløber er som oftest podagra⁷ og feber, siden viser sig hevelse paa de stæder, som ikke skjules med klæder, saasom ansigtet og hænderne. Flest deslige patienter have en stor ulejlighed ab obstructione alvi,⁸ hvorimod nogle ikke uden nytte bruge L ♂^{tis} præcipitatam i +¹⁰.⁹ Disse syge befinder dem allervest, naar de spise rancida oleosa,¹⁰ saasom vindtörrede finner af helleflunder, rundemaver¹¹ etc., item gammelt salted kjöd, fisk, ost og anden ufordöyelig mad. Men tvertimod er dem best tjent med fersk eller sur spise, hvilken sidste hjælpe deres svage digestie¹² og svækker lenditates ventriculi.¹³ Altsaa meener jeg, at mangel paa salt kand muelig være causa remota,¹⁴ men ikke proxima¹⁵ til deres cachexia.¹⁶

Disse, omendskjönt de komme til at indgaae egteskab, förend sygdommen tager overhaand, avle sjelden mange børn. Og hvis de avle dem, döer de unge bort, eller sygdommen bliver arvelig. Eller og at af samme børn blive kun unyttige folk og phlegmatisk¹⁷ droger,¹⁸ som betjene sig af sjælen i stæden for salt, at de skal ikke forroden for tiden. Af disse syge ere nu for nærværende tid her i syssellet eller mig betroet provstie 13 mennesker af begge kjön, men her i mine sogne 4 og endnu 3, som seer ud til samme. Siden aaret 1753, jeg blev her sognepræst, ere 19 bortdöde af samme svaghed, men det er saa vist, som noget kand være, at her skal neppe findes 1 ibland 10, som ikke inclinerer til scorbut. Altsaa slutter jeg, at hvis der kunde opdages nogen sikker lægedom imod denne syge, vilde det blive kjendeligt enddel til landets peublering.

Den anden sygdom er qvindfolkenes *Obstructio mensium*.¹⁹ Denne er langt almindeligere end hin, thi hvis jeg skulde slutte af det, hvad offt jeg haver været af bönderne spurt til raade derimod, saa tör jeg sige, at hver fjerde kone har den bröst,²⁰ og imod denne sygdom, saavel som hin have nogle forgjæves sögt hjælp hos hr. landphysicum.²¹ Vel ere nogle koner curerede af naturen selv umiddelbahr, men de andre maae drages dermed sin heele livetid udi den eene forhaabning, at smærten, der fölger denne sygdom, vil under et forkorte begge deelene,

⁵ Skyrbjúgur. / *Skørbug*.

⁶ Været angrebet.

⁷ Gigt í fótunum. / *Gigt i fødderne*.

⁸ Hægðatregða. / *Hård mave*.

⁹ ♂ efnafræðitákn fyrir járn / *det kemiske tegn for jern*. Sjá/se: Vilmundur Jónsson, *Lækningar – Curationes – séra Þorkels Arngrímssonar sóknarprestis í Görðum á Álftanesi*, s. 74–75. Óvíst er hvað L og + standa fyrir. / *Der er uvist hvad L og + skal stå for*.

¹⁰ Þránað feitmeti. / *Harsk fedtstof*.

¹¹ Helleflynder, han stenbider. Islandsk *lúða, rauðmagi*.

¹² Melting. / *Fordøjelse*.

¹³ Mýkt magans. / *Lind mave*.

¹⁴ Óbein afleiðing. / *Fjernere eller sekundær årsag*.

¹⁵ Orsök. / *Nærmeste, primære*.

¹⁶ Kröm. / *Kronisk sygdom*.

¹⁷ Sljór, sinnulaus. / *Dorsk, sløv*.

¹⁸ Rola, heimskingi. / *Drog, indskrænket person*.

¹⁹ Tíðateppa kvenna. / *Blødningsforstyrrelser hos kvinder, udebleven menstruation*.

²⁰ Skade, mangel.

²¹ Bjarni Pálsson (1719–1779) landlæknir / *landfysikus 1760–1779*.

sygdommen og livet. At denne sygdom gjør ufrugtsommelige koner, ja ogsaa børn, hvis de avles, af usund og svag constitution, det lærer erfarenheden os, og kand desuden af fosterets nutrimenti²² beskaffenhed, hvorleedes den er let sluttes, naar denne naturens reenselse har længe forud været forhindret.

At begge disse sygdomme maae have sine physiske aarsager nu heller end i forrige tider, naar de vare ikke saa gjengse, lader sig let tænke, nam nihil est vel fit sine ratione suficiente.²³ Karlfolkene, som sidder stille heele vinteren over ved det grove uldengotses forarbejding, naar de faae undtages, som vogte og rögte creaturene, samle sig ikke lidet per stagnationem humorum, ex hac tædiosa vita sedentaria,²⁴ til den först anförte sygdom, siden de fleste hverken vil eller kand hitte paa noget, som beder exercerer kroppen, og vil jeg til exempel her paa anføre dette:

Naar jeg aar 1759 med mine vinnemænd²⁵ byggede mig en ny kaalhave, som jeg mit om vinteren maatte gjøre af steen og jord, holt de andre folk her i nærværelsen det for de slaverie at tjene mig. Ja, naar mit sognefolk aar 1763 fik ordre fra sal. amtmand Gisleson²⁶ at gjærde om hösten for en gröfft som truede dette præstkald den tid med ruin af flyvesand, contraherede²⁷ nogle vinnemænd hos en af bönderne sin imellem, at de vilde aldrig lade sig dertil overtale, og i denne deres obstinace²⁸ gik de saa vit, at de erbydede²⁹ sig til at ville heller betale for bonden, deres husbond, ald den mulct, som hand kunde dömmes til, hvis hand sat ovenbemelte amtmands ordre overhörig. Men som disse bleve alt for overmoedige, saa lod de og falde nogle ubeqveme ord, hvorföre stædets övrighed fik en ny anledning at lære disse traadsige brödre noget andet, og paa den maade dempedis deres opsætsighed.

Fleste, som jeg kjender her paa denne kant af landet, have een god portion af det sorte galde.³⁰ Men om den sorte klædning, som alle bruge her uden forskjel af kjön og alder, har nogen influxum physicum³¹ i indbyggernes temperament, er noget, som jeg ikke tör sige. Det er vist at atramentum hussile,³² eller den jord, som töyet farves af, har meget jærn i sig og lugter stærkt af samme. Udi denne jord koger man töyet med den stærkeste kogning, som mueligt er, fulde 6 timer og ligesaa lenge forud i lagen af smaahakkede *Foliis arbuti*,³³ hvorved det forbrendes, saa det holder siden neppe den halve tid imod samme slags töy af andre farver, som

²² Næring. / *Næring*.

²³ [Því] sannarlega á sér ekkert stað án gildirar orsakar. / *[For] sandelig finder intet sted uden gyldige årsager*.

²⁴ Með stöðnun vessa sökum tilbreytingalítils kyrrsetulífnaðar. / *Med stadig materie på grund af et uforanderligt stillestående liv*.

²⁵ Tjenestekarle. *Islandsk vinnumenn*.

²⁶ Magnús Gíslason (1704–1766) amtmaður / *amtmand 1752–1766*.

²⁷ Komu sér saman um. / *Indgik overenskomst, aftalte*.

²⁸ Þrjóska, þvermóðska. / *Stivsind, genstridighed*.

²⁹ Tilbød.

³⁰ Þunglyndi. / *Melankoli, tungsindighed*.

³¹ Áhrif á líkamsástand. / *Indvirkning på legemstilstand*.

³² Mýrarsorta. / *Slags mosejord*.

³³ Sortulyng. (*Arctostaphylos uva-ursi*). Latnesk fræðiheiti plantna samkvæmt tvínafnakerfi Linnés voru ekki komin í fastar skorður á þessum tíma. / *Melbærris*. (*Arctostaphylos uva-ursi*). *Planternes latinske navne ifølge Linnés taksonomi var ikke fast etableret på denne tid*. Sjá/se: Björn Halldórsson, *Grasnytjar*, s. 340; Helgi Hallgrímsson, *Skýringar við grasnytjar*, s. 391–393, 415.

ved farveringen bruges lunkne eller kaalde. Men i mangel af andre tjenligere couleurs maa de hjælpe sig ved denne, skjönt den er fremfor anden om sommeren for varm og om vinteren for kaald, som alle physici sige og erfarenhed lærer. Og derfor kunde de andre couleurs være den gemeine³⁴ mand, især til daglig brug, meere tjenlige. *Lysopodium falis sabinæ*³⁵ bruges her til at farve gult,³⁶ men det er ikke her i nogen besynderlig mængde. Den behöver kun 1 times kogning.

Dels meener jeg, at aarsagen til folkemangel er politisk og moralsk, tillige börnenes slette optugtelse og forfalden hussdisciplin er visselig den meste forderv for Island. Præsterne bör vel effter loven og helst kongel. allernaadigste forordning af 3. June 1746³⁷ tage sig denne sag an, og jeg haaber, at mange ærlige mænd skal vidne, at jeg har gjort mit til at understötte den forfaldne börnetugt her i mine sogne. Men her ligesaa fult som andre stæder staae mange forhindringer i veyen. Præsterne, som baade skal paaminde, straffe og foregaae andre med gode exemplar, fattes nogle den myndighed, som de skulde have. Andre, skjönt de have mod og forstand, ere fattige, maae selv arbejde, og fölgelig kand de ikke conservere³⁸ den frygt og höyagtelse, som den gemeine mand stædse bör vise dem som sin övrighed, og desaarsage kand de neppe vogte sig for slige vitus seculi.³⁹

Medhjælpere og reppstiere, som mest i den sag skulle recke dem haanden, ere selv som offtest fattige folk, have ingen lön for deres umage, ingen myndighed, og vil de sette bonden til rette, da möder dem enten had og foragt. Eller og bonden, som gjerne seer igjennem fingrene med sine folk, undskylder ald deres utroeskab og opsætsighed, naar derom bliver effterspurt og inqvireret. Thi hand slutter af sin og andres erfarenhed, at hvis hand siger sandhed, truer karlen eller pigen strax med at fare bort. Thi de veed vel, at om de ere aldrig saa vanartige, saa tager mange andre til takke med deres tjeneste, förend de ingen anden skulde faae i disse besværlige og folkemangelede tider.

Vel befaler ovenbemelte allernaadigste forordning om hussdisciplin, at enhver husbond skal give sine tjenestefolk attest om deres forhold, naar de rejser bort. Men som bonden har intet at frygte for, omendskjönt attestet erfares at være usandfærdigt, saa give de fleste sine folk de beste attester, at de paa saadan lemfældig maade enten kand blive dem qvit, eller og de frygter, at hvis de kom i ord for at give sit tjenestefolk skudsmaal effter fortjeneste, saa vilde ingen gaae meer i tjeneste hos dem, siden os mangler herudi de rette tvangsmidler.

Her allestæds rejse karlfolkene til udhukene,⁴⁰ eller de saakaldede verstödur,⁴¹ hen imod den 10. Aprilis og blive dertil den 10. Julii eller ogsaa længer. Den tid fiske de paa en smaae baad i middelmaadige aaringer ohngefer 1800 fiske, alle slags iberegnet torsk, steenbid,

³⁴ Gemene, jævne.

³⁵ Jafni eða litunarfafni. / *Ulvefod*. (*Lycopodium alpinum*). Sjá/se: Björn Halldórsson, *Grasnytjar*, s. 286; Helgi Hallgrímsson, *Skýringar við grasnytjar*, s. 405.

³⁶ Med útstrikað / *overstreget*.

³⁷ *Lovsamling for Island II*, s. 605–620. (Anordning om Hustugt paa Island, 3.6.1746).

³⁸ Bevare, vedligehold.

³⁹ Fornir lifnaðarhættir. / *Gamle levemåder*.

⁴⁰ Tangi, nes. / *Odder, pynter*.

⁴¹ Fiskeleje. Islandsk *verstöð*.

hellerflynder, rocker, kiöller etc.⁴² Denne fangst deelis imellem 5 mænd, og baaden tager og sin part. Fölgelig bekommer enhver i sit lod 300 stykker, deraf er som offtest $\frac{1}{3}$ torsk, som selges til Compagniet. Af resten skal den fattige forsorge sig med kone og börn. Nu er den beste tid af sommeren borte til at rögte jorden eller bygge hus og saadan fleere verk, som best og beqvemmeligst gjöres om foraaet. Naar bonden kommer hjem igjen, maa hand strax til at slaa det lave og slette höe, som hans ilde rögtede græsmark⁴³ omkring husene har givet af sig, og creaturerne have levnet ham, siden ingen gjærder holde dem derfra.

Her i dette herret er paa mange stæder jordmonen⁴⁴ meget tynd, men ikke desto mindre er hun ret frugtbar, naar hun faaer sin behörige rögtning, saa jeg tör sige, at et stk. land 30 favne i kvadrat eller 120 favne omkring, som vi kalde eyrisvöll⁴⁵ (fordi et stk. land af den störrelse har i forrige tider som og endnu kostet bonden 1 eyrer eller 12 fiske at lade opslaae) kand give 40 bagger⁴⁶ höe, som er nok for en koe at fodres af vinteren over. Og at jeg har her i min have kundet drive baade norske næper⁴⁷ og danske maiiroer til 6 pd. og derover er allerede bekjendt for Det Danske Landhusholdingsselskab i Köbenhavn, hvilket stædets verdslige övrighed hr. sysselmand D. Skefing,⁴⁸ og fleere her, da tilstædeværende gode mænd saae, og meddeelte mig en attest derpaa aar 1768. Jeg har dog her den maverste⁴⁹ jord, som i dette district er at finde, naar jeg undtager 2de andre bondegaarde, der ligesom dette præstegaard ere nær ved at ruineres af flyvesand, som bestaaer af sönderstödte conchilier⁵⁰ og kalkagtig stöv.

Jeg har forskrivet⁵¹ mig höefröe som espargette og gule klöver,⁵² men det gjördt forsög dermed er endnu forgjæves, maaske fordi fröet har ikke været af det beste slags. Hvilken sidste post (jeg meener forleget,⁵³ gammelt fröe) er den störste aarsag dertil, at de fleste bönder her i mine sogne og andenstæds i dette syssel, som effter mit exempel anlagde sig haver, ere nu kiæde deraf, siden de har i nogle aaringer ikke faaet andet end udueligt fröe hos sysselmanden, saasom hand har ikke faaet det anderleedes af Compagniet med handelsskibene. For mig havde det vel ikke gaaet haaret bedre, hvis ikke jeg havde hafft bekjendtere udenlands, som skaffe mig aarlig got nyt fröe.

Om de jordarter, som her forfindes, ere gode til skovplantning, kand jeg intet sige, siden det var först næstleeden effterhöst og nu igjen om foraaet, jeg begynte med at saae i adskillige

⁴² Torsk, stenbider, helleflynder, rokke, kuller. Islandsk *þorskur, hrognkelsi, lúða, skata, ýsa*.

⁴³ Hjemmemark.

⁴⁴ Jordbunden.

⁴⁵ Eyrisvöllur. Skák af túni eða engi sem talið er eitt dagsverk að slá, 30 x 30 faðmar. Einnig talað um dagsláttu. / *Eyrisvöllur. Et stykke af en hjemmemark eller eng, som anses for et dagsværk at slá, 30 x 30 favne. Islandsk eyrisvöllur. Der er også tale om dagslæt.*

⁴⁶ Bundter. Islandsk *baggar*.

⁴⁷ Majroer. Islandsk *næpur*.

⁴⁸ Davíð Hansson Scheving (ca. 1732–1815), sýslumaður í Barðastrandarsýslu / *sysselmand i Barðastrandarsýssel 1753–1781*.

⁴⁹ Magreste.

⁵⁰ Kuðungar. Sennilega átt við allar gerðir skeldýra. / *Konkylier. Der menes sandsynligvis aller former for muslingeskaller.*

⁵¹ Skriftligt bestilt.

⁵² Fóðurplanta af ertublómaætt og gulur smári. / *Foderplanterne esparsette og gul kløver.*

⁵³ Fordærvet. Islandsk *forleginn* eller *skemmdur*.

jordarter de sorter træfrøe, som hans høyvelbaarenhed hr. stiftbefalingsmanden hr. L. Thodal⁵⁴ lod sig naadigst behage at tilskicke mig. Dette kand jeg vist sige, at ald jordmon, og især *Humus palustis*,⁵⁵ er her i disse egne stærkt beblandet med ochra ♂^{↑tis56} og har tillige megen ♀ i sig.⁵⁷ Jeg har erfaret, at det, som opspades⁵⁸ af den nederste mudderjord, hvor man skjærer torv til brænde, kand ikke føde noget frøe, førend det har ligget fulde 4 aar i fri lufft. Og i förstningen er den samme jord i stand til at qvæle alt græs, om det legges een fingers tykt paa nogen engbund formedelst den adstringentiam,⁵⁹ som denne mudder jord har i sig. Ja, efter 2 aar har jeg saaet i denne jord næpe og angelicafrøe,⁶⁰ og have deraf eeneste opkommet brunrøde og knudrede smaa blade, barkende i smagen. Naar denne jord har ligget 3 aar i aaben fri lufft og faaet noget af föromtalte flivesand i sig (som her gives omsonst⁶¹), saa er hun först brugelig for jordebler eller *Solana tuberosa*,⁶² hvilke fremfor alle andre haveurter fordrage⁶³ de martialske⁶⁴ safter.

At söetanget, som paa mange stæder kastes her op af söen og ligger i store dynger paa strandbredden, er brugeligt til havegjødning, har jeg deels selv, deels ved andres forsög erfaret, thi effterliggeren⁶⁵ her paa Patrifjörd⁶⁶ mr. Dines Jesperson spurte mig for 2 aar siden om raad, hvad hand i mangel af mög kunde bruge til gjødning i sin have. Jeg raadde ham til at lade bere det paa stranden nysopdrevne tang i haven strax om effterhösten brav⁶⁷ tykt, og siden om foraaret kaste det, som ikke end var rodnet og oplöst, sammen i dynger til at forrodne om sommeren, hvoraf hand siden kunde atter faae en ny höstgjødning. Dette raad har han effterfulgt med dobbelt nytte. Isen blev aldrig ret tyk derunder for saltens skyld, og kunde hand derfor desto för faae optöet jord at saae, og siden fik hand i fjor extraordinair og overflödig kaalvext i sin have. At tanget er ogsaa meget god og tjenlig gjødning til engbund, er en afgjort sag, helst hvor jorden er martialisk og adstringes,⁶⁸ hvor dets salt gjør den beste tjeniste.

Hvad den saakaldede surtarbrand eller *Lignum fossile*⁶⁹ angaar, da findes noget af den hist og her i fjældene i dette herret, og som offtest i stejle klipper undtagen een stæds, nemlig paa Brianslæk⁷⁰ præstegaard, hvor der er let at komme til. Nu for en uges tid siden har jeg beseet stædet hvor dette lignum fossile rækker frem af en fjældskrede, ligesom i 3 etagier, og

⁵⁴ Lauritz Andreas Thodal (ca. 1718–1808) stiftamtmaður / stiftamtmand 1770–1785.

⁵⁵ Fjörumór. / Strandtørv eller martørv.

⁵⁶ Okker. Leirkennt járnnoxíð sem er ýmist gult eða rautt. / Okker, leret jernoxid, som oftest er gult eller rødt.

⁵⁷ ♀ efnafræðiták fyrir brennistein. / Kemisk tegn for svovl.

⁵⁸ Opgraves.

⁵⁹ Sammentrækkende midler. Det er uvist, hvad der tænkes på her.

⁶⁰ Hvönn. / Kvan. (Angelica archangelica).

⁶¹ I betydningen, at det er let at skaffe.

⁶² Kartöflur. / Kartoffler. (Solanum tuberosum).

⁶³ Kan tåle.

⁶⁴ Egentlig stridbar, men her sikkert i betydningen kraftig.

⁶⁵ Eftirliggjari. Kaupmaður eða aðstoðarmaður hans sem var eftir í landinu yfir veturinn eftir að skip voru farin. / Efterligger. En købmand eller assistent, der bliver i landet vinteren over, når skibene er sejlet.

⁶⁶ Patreksfjörður, Barð.

⁶⁷ Her i betydningen godt eller tilstrækkeligt.

⁶⁸ Sammentrukket.

⁶⁹ Brunkul. Islandsk *surtarbrandur*.

⁷⁰ Brjánslækur, Barðastrandarhreppur, Barð.

imellem disse strato er en anden art deraf, som man kalder steinbrand⁷¹ og ligner noget steenkul. Kand og bruges til nogen drøyelse med anden kul. Ovenpaa det mellemste stratum er sandsteen, som lader sig let klöve i smaae fliser. Under enhver af disse fliser finder man *Folia arborum petrificata*,⁷² et eller fleere, ligesom flisen er stor til. Disse ligne mest egeblade af adskillig størrelse med alle sine lineamenter,⁷³ ligesom een forfaren⁷⁴ skildrer havde aftegnet dem. Surtarbranden er deri temmelig mængde at faae. Det er noget mærkeligt, at allestæds her, hvor surtarbranden er at finde, bliver höyden ohngefer den samme fra libella maris.⁷⁵

At jeg skal ikke opholde Dem De höybetroede herrer alt for længe, slutter jeg med den endelig önske, at den allerhöyeste vilde legge sin naaderige velsignelse til alle Deres affairer, saa baade De selv og mit kjære fædreneland maae længe höste lyksalige frugter af Deres forretninger, og i den forhaabning tör jeg nævne mig med ald ærbödighed.

Södlögðal⁷⁶ præstegaard,
12. Junii 1771.

Deres höybetroede herrer
ydmyge tjener
Biörn Halldorson

⁷¹ Surtarbrandur úr smágerðum jurtaleafum. / *Brunkul af fine planterester.*

⁷² Steingerð blöð trjáa. / *Forstenede blade fra træer.*

⁷³ Línur. / *Linjer.*

⁷⁴ Erfaren.

⁷⁵ Sjávarmál. / *Vandoverfladen.*

⁷⁶ Sauðlauksdalur, Rauðasandshreppur, Barð.